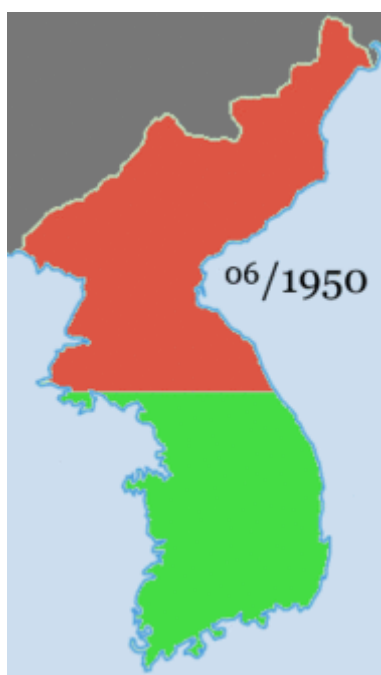

Koreakriget

Innehåll

Inledning.....	1
1. Anders Hagström: Koreakriget – Kriget som kunde ha startat det tredje världskriget	2
Krig.....	2
FN-ingripande	3
Kina griper in	3
Vapenstillestånd	4
2. Koreakriget i historiens ljus	4
Isaac Deutscher: Stalin	5
David Horowitz: Från Jalta till Vietnam	6
Björn Kumm: Vem startade Koreakriget?.....	7
Geoffrey Roberts: Koreakriget.....	9
Martin Fahlgren: En marxistisk hållning till Koreakriget	13
3. Chrusjtjov: Koreakriget.....	14

Under Koreakriget böljade fronten fram och tillbaka över 38:e breddgraden, som utgjorde gräns mellan Nord- och Sydkorea

Inledning

I oktober 1950 ingrep kinesiska trupper i Koreakriget (här korsar de Yalu-floden)

Koreakriget startade i slutet av juni 1950 och pågick till slutet av juli 1953, då man slöt vapenstillestånd, vilket fortfarande gäller, dvs något fredsfördrag har ännu inte undertecknats.

Det rådde länge mycket olika uppfattningar om hur Koreakriget började (startades det av sydkoreanerna eller nordkoreanerna, vad skedde egentligen ”bakom kulisserna” osv?). Tillgången till sovjetiska arkiv (och även en del kinesiska) har gjort det möjligt för den historiska forskningen att lösa många av dessa ”gåtor”. Idag råder därför i stort sett konsensus bland historikerna när det gäller många av de tidigare stridsfrågorna, vilket bör framgå även av denna artikelsamling.

Artikelsamlingen består av tre delar.

- Den första är en artikel författad av Anders Hagström, som ger en ”up to date” beskrivning av Koreakriget, inklusive med inblickar i det spel som förekom bakom kulisserna.
- Den andra består främst av utdrag ur diverse böcker, sammanställda och kommenterade av undertecknad. De två första utdragen är exempel på hur vänstern såg på Koreakriget *innan* de sovjetiska arkiven öppnades. De två följande har skrivits *efter* att arkiven blev tillgängliga. Slutligen resonerar undertecknad kring hur marxister bör förhålla sig till den här typen av frågor.
- Den tredje är ett utdrag ur *Chrusjtjov minns*, där den f d sovjetiske kommunistledaren ger sin version av Koreakriget. Det är intressant att jämföra hans framställning särskilt med de mer moderna versioner som redovisas i utdragen i den andra delen.

Tillsammans ger texterna i denna samling en fyllig, mångfacetterad och intresseväckande bild av Koreakriget och de inblandade makternas roll i dramat.

Göteborg 20/5 2007. Uppdaterat & kompletterat (med utdrag ur bok av G Roberts) 22/9 2015
Martin Fahlgren

1. Anders Hagström: Koreakriget – Kriget som kunde ha startat det tredje världskriget

I gryningen den 25 juni 1950 gick nordkoreanska styrkor över gränsen till Sydkorea. Det blev upptakten till ett blodigt krig som hotade att utvecklas till ett tredje världskrig. I västs mytbildning handlade det nordkoreanska angreppet om en oprovocerad aggressionshandling. Inget är dock längre från sanningen än denna seglivade propagandamyt från det kalla krigets dagar.

Korea hade annekterats av Japan 1910 och utsatts för en brutal ockupation. Landets rikedomar hade överförts i japanska händer och koreanerna förvandlats till andra klassens medborgare. I samband med den japanska kapitulationen 1945 hade Korea delats upp i två ockupationszoner – i söder under amerikansk kontroll och i norr under sovjetisk – med den 38 breddgraden som demarkationslinje i väntan på självständighet – allt i enlighet med besluten från de allierades stormaktskonferenser i Kairo och Potsdam.

Men det kalla krig som nästan omedelbart följde på världskriget frös inne varje tanke på en fredlig lösning av återföreningsfrågan. I söder där två tredjedelar av befolkningen levde, lyfte USA fram den konservative antikommunisten Syngman Rhee som sin man. Rhee var inte bara proamerikansk, han hade tillbringat mer än halva sitt sjuttioåriga liv i USA. I norr, där industrierna var belägna, skapade Sovjetunionen en regim ledd av stalinisten Kim Il-Sung. Efter att ha säkrat sina klientregimer drog både Sovjet och USA tillbaka sina militära styrkor från Korea, som ingen av dem uppenbarligen tillskrev något större strategiskt värde.

Krig

Viljan till återförening var dock stark och levande bland den koreanska befolkningen. Som en följd av detta och den olösbara frågan om på vilka villkor som återföreningen skulle kunna genomföras, förekom inte bara heta ordstrider mellan de båda regimerna utan även otaliga mindre väpnade sammanstötningar längs den 38:e breddgraden. Situationen liknade ett kallt inbördeskrig ständigt en hårsman från att omvandlas till ett öppet om kombattanterna bara gavs en förevändning eller möjlighet att flyga varandra i strupen.

Kim Il-Sung försökte gång på gång övertala Stalin att få stöd för en militär aktion i syfte att återförena landet. Han hölls dock tillbaka av Stalin. Först i början av 1950 gav Stalin, och Mao som deltog i diskussionerna, Kim, som optimistiskt talade om att kriget skulle vara över på tre dagar, grönt ljus.

Stalin var benägen att tro att kriget skulle vara en snabb och föga kostsam historia desto mer som han, vilket han förklarade för Kim, hade kommit fram till att USA skulle nöja sig med att titta på. Det hade inte intervenerat till nationalisternas försvar i det kinesiska inbördeskriget och USA:s utrikesminister Dean Acheson hade dessutom i januari 1950 offentligt förklarat att USA:s ”defensiva perimeter” inte omfattade Sydkorea. Inte minst hade Stalins spioner försett honom med topphemliga säkerhetspolitiska dokument från USA:s regering som pekade åt samma håll.

Varken Sovjetunionen eller Kina hade dock något intresse av att bli indraget i en utdragen och kostsam konflikt om Korea. Mao Zedongs stalinistiska regim hade precis tagit kontroll över det kinesiska fastlandet efter ett flera år långt inbördeskrig, och höll på att samla sina styrkor för en slutlig uppgörelse med de återstående nationalistkinesiska styrkor som tagit sin tillflykt till Taiwan. Sovjetunionen bojkottade dessutom som bäst FN:s säkerhetsråd i protest mot att den stalinistiska regimen i Beijing inte tilläts överta Nationalistkinas plats i säkerhetsrådet.

FN-ingripande

Precis som Kim förutspått vek Syngman Rhees illa ledda och dåligt motiverade styrkor undan för den nordkoreanska framryckningen när de inte gav sig eller flydde i panik. Efter bara tre dagar marscherade de nordkoreanska styrkorna in i Söul, den sydkoreanska regimens huvudstad.

Invasionen kom alltmer att likna ett segertåg men nu bröt kalkylen samman. USA reagerade inte som förutspått. President Truman, som redan hukade under anklagelserna om att ha "förlorat" Kina till "kommunisterna" – i realiteten de kinesiska stalinisterna – beslöt istället att använda invasionen till att visa musklerna. Han gav omedelbart order om amerikanskt militärt stöd till Syngman Rhees regim.

Ironiskt nog hade den diktatoriske Syngman Rhee och hans impopulära och korrupta regim alltmer kommit att betraktas som en belastning av USA. Enligt den amerikanske historikern Stephen E Ambrose hade CIA till och med intrigerat för att bli av med honom och bli funderat på att låta lönnmörda honom! Men i och med det nordkoreanska angreppet var Vita Huset tvungen att hålla god min i elakt spel och backa upp Rhee.

Truman tog dessutom frågan till FN:s säkerhetsråd. Tack vare den sovjetiska bojkotten var det en smal sak för USA att få säkerhetsrådet att fördöma Nordkoreas "oprovocerade aggression" och utfästa sig att ge militär hjälp.

FN-styrkorna, i realiteten amerikanska styrkor med mindre kontingenter från en rad andra länder, ställdes under ledning av Douglas MacArthur, befälhavaren för den allierade (i praktiken amerikanska) ockupationen av Japan. Efter att ha byggt upp sina styrkor gick MacArthur till motangrepp i mitten av september. De nordkoreanska styrkorna som fram till dess satt sig i kontroll över större delen av Sydkorea drevs på snabb reträtt, bli genom en välorganiserad landstigningsoperation i deras flank som gjorde deras ställning ohållbar.

Kina griper in

I juni hade Truman meddelat Stalin att USA:s ambitioner var begränsade och att han hoppades att Sovjet skulle hjälpa till att återställa läget som det varit före krigsutbrottet. Stärkt av framgångarna växte dock USA:s aptit, nu var det inte längre fråga om att driva tillbaka de nordkoreanska styrkorna; nu gällde det hela landet. Genom att flytta konflikten från säkerhetsrådet, där Sovjetunionen återtagit sin plats, till generalförsamlingen lyckades USA få stöd i FN för att föra in kriget på nordkoreansk mark.

Föga förvånande var dock varken Sovjet eller Kina beredda att acceptera en amerikansk framryckning över den 38:e breddgraden. Medan Stalin officiellt nöjde sig med diplomatiska protester, förutom att släppa loss hela det stalinistiska propagandamaskineriet, uppmanade han Beijing att ge militärt stöd till de hårt ansatta nordkoreanerna och försåg dessutom kineserna med militär utrustning.

Samma dag som de USA-ledda FN-styrkorna gick över den 38:e breddgraden gick kinesiska "frivilliga" över Yalufloden in i Nordkorea under ledning av Peng De-huai. Till att börja med såg det dock ut att gå i enlighet med USA:s planer. I mitten av oktober föll den nordkoreanska huvudstaden Pyongyang.

Men när MacArthurs styrkor nådde fram till gränsfloden Yalu slogs de tillbaka av kinesiska styrkor. När hans styrkor retirerade drog sig kineserna tillbaka. Det var uppenbart att den kinesiska ledningen hade för avsikt att försöka begränsa krigets omfattning. Något som blev ännu tydligare när den accepterade att skicka en delegation till FN för diskussioner.

Än hade dock varken Truman eller MacArthur gett upp hoppet om total seger. En ny offensiv iscensattes. Avsiktligt inleddes den samma dag som den kinesiska delegationen anlände till

FN. I slutet av november sände en segerviss MacArthur ut en kommuniké som manade till en sista kraftansträngning för att nå den kinesiska gränsen och avsluta kriget före jul. Men han hade tagit ut segern i förskott. Några dagar senare gick kineserna till massivt angrepp och tvingade honom att snabbt retirera.

Vapenstillestånd

Som en följd av bakslaget började MacArthur antyda att den enda lösningen för USA:s del var ett direkt angrepp på Kina. Men i motsats till MacArthur var inte Truman beredd att ta en direkt konfrontation med Kina – med en praktiskt taget oundviklig konflikt med Sovjet som följd. Än mer så som reaktionerna på risken för ett fullskaligt krig med kärnvapeninsats fick USA:s allierade att rysa. När Truman i slutet av november förklarade att om FN auktoriserade en militär aktion mot Kina, skulle MacArthur kunna få rätt att sätta in kärnvapen när han ansåg lämpligt, fick uttalandet den brittiske premiärministern Atlee att omedelbart flyga till Washington för att varna för konsekvenserna.

I början av året gick MacArthur till motangrepp och i mars var han tillbaka vid den 38:e breddgraden. Nu var Truman dock beredd att söka en förhandlingslösning. Men när MacArthur saboterade försöken att få till stånd ett vapenstillestånd genom att gå över den 38:e breddgraden och begära ovillkorlig kapitulation av kineserna var måttet rågat för Trumans del. I april sparkade han sin bångstyrige befälhavare sedan denne dessutom gjort ansatser att öppet kritisera Trumans hållning. Avskedandet av MacArthur väckte en storm av protester från den amerikanska högern. MacArthur fick en hjältes hemkomst, men till Trumans lättnad försvann han förbluffande snabbt från den politiska scenen.

Kriget frös fast kring den 38:e breddgraden och till slut, i juli 1953, undertecknades ett vapenstilleståndsavtal i Panmunjon. Koreakriget blev inte upptakten till det tredje världskriget, men för koreanerna var kriget en katastrof. Över två miljoner civila koreaner antas ha dödats och stora delar av Korea, i synnerhet städerna, ödelades av artillerield och bombningar. Miljontals människor förvandlades till flyktingar. ”Allt är förstört” vittnade befälhavaren för det amerikanska bombflyget i regionen, general Emmet O'Donell, inför USA:s senat.

Inbördeskriget kom att lägga sig som en död hand över Korea och permanentade delningen av landet.

2. Koreakriget i historiens ljus

Den officiella sovjetiska ståndpunkten när det gällde Koreakriget var länge att det startades av sydkoreanerna. Det fanns dock så mycket som talade emot denna version att även historiker med antiimperialistisk grundinställning hade svårt att acceptera detta.

Moderna historiker, oavsett politisk färg, är överens om att kriget startade med att Nordkorea, med Stalins och Maos godkännande, invaderade Sydkorea (för att återförena landet). Beslutet byggde på övertygelsen att Nordkorea snabbt skulle kunna besegra den korrumperade och impopulära Syngman Rhee-regimen i Syd och att USA troligtvis inte skulle ingripa i stor skala för att förhindra detta. Man misstog sig och USA ingrep snabbt för att förhindra att den sydkoreanska regimen krossades.¹

Att det verkligen gick till på detta sätt råder det idag ingen tvivel om, bl a har öppnandet av de sovjetiska arkiven (främst efter 1991) givit tillgång till en mängd dokument, inklusive de brev

¹ I detta sammanhang bör det påpekas att Chrusjtjov faktiskt redan kring 1970, i *Chrusjtjov minns* (svensk upplaga 1971), gav en ganska sanningsenlig beskrivning av hur Stalin & Co resonerade när det gällde Koreakriget och hur detta startade och fortlöpte. På 70-talet ifrågasattes dock bokens äkthet och i synnerhet vänstern fäste därför liten vikt vid densamma. (Chrusjtjovs version ingår i denna artikelsamling, se nedan).

som utväxlades mellan Moskva, Peking och Nordkorea, vilka gör det möjligt att i detalj följa hur Stalin, Mao och Kim Il-sung resonerade och vilka beslut som togs.²

Redan långt innan dess var det många även med vänstersympatier som hade svårt att tro på den stalinistiska versionen. Krigsförloppet, med de snabba nordkoreanska framgångarna under de första dagarna m m talade ett annat språk. Vi ska ta upp ett par exempel på detta: Först följer två kommenterade ganska korta utdrag, det första av Isaac Deutscher (från 1961) och den andra David Horowitz (från 1966). Dessa är bra exempel på hur man på den tiden såg på Korea-kriget utifrån en lite mer sofistikerad vänsterståndpunkt.

Sedan följer två ”moderna” texter. Det första är ett utdrag ur Björn Kumms bok *Kalla kriget* (publicerad 2006), som ger en kortfattad ”modern” redogörelse för hur kriget startade. Det andra är ur den brittiske (ganska pro-stalinistiske) historikern Geoffrey Roberts bok *Stalin's Wars – From World War to Cold War*.

Slutligen följer en text som diskuterar den *principiella* frågan om hur marxister bör se på krig av denna typ.

Isaac Deutscher: Stalin

I sin *Stalin*-biografi skriver Deutscher:

Endast fyra månader senare bröt Koreakriget ut. Det var många som antog att Stalin och Mao måste ha planerat det i Moskva. Sedan en tid tillbaka hade det förekommit sammanstötningar och skärmytslingar mellan nordkoreanska kommunisttrupper och sydkoreanska antikommunistiska styrkor utmed den 38:e breddgraden sedan Japans kapitulation hade skilt de båda delarna av landet. I juni 1950 anklagade Kim Il Sung, ledaren för den kommunistiska administrationen i norr, Syngman Rhee's regering i söder för aggression och beordrade en allmän offensiv över den 38:e breddgraden. Den snabba inledande framgången för de nordkoreanska trupperna antydde att attacken hade varit väl förberedd – faktiskt så väl förberedd att det tycktes plausibelt att Stalin och Mao hade rådfrågats om den på förhand eller att de till och med hade givit marschordern. Att Mao skulle stött äventyret var inte förvånande. För honom måste det kommunistiska försöket att nå kontroll över hela Korea framstått som en naturlig följd av den kinesiska revolutionen. Framgången i en sådan aktion lovade att det i framtiden skulle bli omöjligt för någon fientligt sinnad makt att använda Korea, så som det alltid använts förr, nämligen som en bas för invasion av Kina. Stalins motiv tycks mindre klara. Han var angelägen om att undvika en militär konflikt med västmakterna och hans strategiska intressen i Kina var små. (Korea har en gräns mot Sovjetunionen på tio miles medan dess gräns mot Manchuriet sträcker sig över 500 miles.) Men Stalin agerade med ett öga på sin latente rival Mao. Då han så nyligen och så skandalöst hade missbedömt den kinesiska revolutionens chanser var han angelägen om att sudda ut det intryck av politisk räddhåga som han givit och han önskade visa sig själv som en lika djärv revolutionsstrateg som Mao.

Riskerna tycktes vara mycket små. Det var omkring två år sedan de sovjetiska ockupationsstyrkorna hade dragit sig tillbaka från Nordkorea och vid slutet av 1948 hade de amerikanska trupperna lämnat södern. Dessutom hade amerikanerna förklarat att de inte hade några vitala intressen att skydda i Korea och givit en vink om att de betraktade landet som 'möjligt att offra'. Stalin hade därför vissa skäl att anta att det som Kim Il Sung startade endast var ett lokalt krig som inte skulle kunna vändas till en internationell storkonflikt. Han upptäckte sitt misstag när Förenta Staterna beslöt att intervensera i Korea och krävde att Förenta Nationerna skulle göra sammalunda. Han begick ytterligare en blunder när amerikanerna drog ärendet inför säkerhetsrådet. Den sovjetiska medlemmen av säkerhetsrådet kunde lätt ha stoppat den amerikanska aktionen genom att

² Brevväxlingen finns tillgänglig på Internet i engelsk översättning, se "Cold War International History Project", avdelningen "North Korea International Documentation Project". Se t ex:

<http://digitalarchive.wilsoncenter.org/collection/188/china-and-the-korean-war> eller
<http://digitalarchive.wilsoncenter.org/search-results/1/%7B%22coverage%22:%2281%22%7D>

göra bruk av sin vetorätt vilken han redan utnyttjat ofta till och med i triviala fall. I stället lämnade denne demonstrativt säkerhetsrådet under dess avgörande session, något som Moskva hade instruerat honom att göra. Och följaktligen kunde USA och dess allierade, som drog fördel av den ryske delegatens frånvaro, rösta igenom ett direktiv till alla medlemmar av Förenta Nationerna att sända trupper till Korea för att kämpa mot kommunisterna. Det lokala kriget växte över i en internationell brand. Under tre år hotade det att leda till reguljära fientligheter mellan Kina och Amerika och t.o.m. att leda till världskrig. Efter att genom en serie blunders ha hamnat i denna situation vidtog Stalin sina försiktighetsmått. Fastän han beväpnade de nordkoreanska och kinesiska 'frivilliga' som stötte samman med amerikanerna vid den 38:e breddgraden tillät han inte ryska styrkor att bli indragna i striderna och han höll dörren till förhandlingar på glänt.³

Deutschers beskrivning (och antaganden) stämmer väl överens med det som vi vet idag.

David Horowitz: Från Jalta till Vietnam

Boken *Från Jalta till Vietnam* spelade mycket stor roll för den unga svenska vänstern under slutet av 60-talet och början av 70-talet. Där behandlar ett helt kapitel Koreakriget. Horowitz redovisar där de argument som brukade framföras som stöd linjen att det var sydkoreanerna som började kriget, bl a att den sydkoreanska ledaren Syngman Rhee muntligen hade hotat med att "invadera Nordkorea" och fortsätter:

Förenta staterna hade i medvetande om Rhees opålitlighet vidtagit försiktighetsmålet att endast utrusta den sydkoreanska krigsmakten med lätta vapen för försvarsändamål för att undanröja varje frestelse att invadera Nordkorea. Detta utslet dock inte provokation. Om nordsidan inledde fientligheterna är det vidare knappast troligt att MacArthurs militära underrättelsetjänst var helt och hållet okunnig, som det vanligen berättas, om att angreppet var omedelbart förestående. (Kommandot i Tokyo antas ha blivit "ytterligt överraskat" liksom president Truman och administrationen. Och detta återopas i sin tur som förklaring till att ingen uppladdning hade beordrats på sydsidan för att skydda gränsen.) Men Mac-Arthurs underrättelsechef, generalmajor Charles A. Willoughby, har förringat denna "påstådda 'övertaskning' över den nordkoreanska invasionen" genom att säga att, "hela den nordkoreanska krigsmakten hade stått beredd i veckor och låg i ställning utefter den 38:e breddgraden". Enligt John Gunther igångsattes angreppet från fyra punkter och utfördes av 70 000 man och 70 tanks, vilket han ansåg att det måste ha tagit mellan en månad och sex veckor att organisera. Sålunda måste många pinsamma frågor om hur detta krig utlöstes vänta till dess ytterligare vittnesbörd blir tillgängliga.

Om en relativt god tillgång på uppgifter gör det möjligt att få en inblick i kraftspelet i Washington och Fjärran östern före krigsutbrottet, så gör knappheten på motsvarande informationer från andra sidan det synnerligen svårt att avgöra vilka krafter som verkade norr om skiljelinjen. Ändå uppväcker efterklokheten och det vidare perspektiv i vilket avståndet oundvikligen ställer en spänd politisk situation allvarliga tvivel på den centrala västliga tesen att den nordkoreanska invasionen var dirigerad av Kreml och ingick i en stor plan för hänsynslös expansion.

För det första skulle en sådan målsättning knappast ha krävt ett stort militärt företag, då – som Acheson erkände senare – "kommunisterna långtifrån hade uttömt sina möjligheter att nå sina mål genom gerillakrig och psykologisk krigföring, politiska påtryckningar och skrämnel". Detta påvisades i rikt mått genom resultatet av valet i maj och Rhee-regimens annalkande fall från makten.

Det var också bekant att Kremels strategi var konservativ vid denna tid och ytterst tveksam gentemot "äventyrliga" åtgärder, en faktor som borde ha varit särskilt betydelsefull med hänsyn till den flytande situationen i söder. I själva verket förlorade kommunistensida fyra påtagliga fördelar till följd av krigsutbrottet, nämligen "ett fördelaktigt rustningsförhållande, vissa folks neutralitet, överraskningsmomentet och Förenta nationernas omedelbart förestående erkännande av Kommunistkinas delegater". Det går faktiskt inte att få tesen om att det hela leddes från Kreml att stämma med att Sovjetunionen valde att bojkotta FN exakt vid denna tidpunkt som protest mot att Formosa hade en plats i säkerhetsrådet. Om Kreml hade planlagt invasionen är det svårt att förstå varför man inte

³ Isaac Deutscher, *Stalin*, René Coeckelberghs bokförlag, 1973, sid 467-468

uppsköt angreppet en månad då den ryske delegaten skulle ha varit ordförande i säkerhetsrådet och kunnat hejda alla föreslagna åtgärder till dess nordkoreanerna hade besegrat den illa utrustade sydkoreanska krigsmakten.

Inte heller den nordkoreanska krigsmakten var tillräckligt utrustad för att genomföra en invasion i september 1950, vilket Joseph Alsop rapporterade från Korea. Förenta staterna behärskade inte luftrummet över slagfältet. Det hade funnits många tillfällen då ”det skulle ha varit nog om bara två fientliga jaktplan trängt in och i klart dagsljus angripit våra oändliga transporter som flyttade sig framåt på de förskräckliga vägarna i Korea för att skapa en dygnslång oreda”, vilket skulle ha lett till att vi ”hade förlorat fotfästet i Korea”. Men inga fientliga plan kom någonsin därför att ryssarna inte ”alls var beredda på det spelet”. Till och med den ryska propagandan blev överrumplad av angreppet. Kommunistiska tidningar kom långt efter med berättelser om utbrottet och hade ingen färdig historia att förklara det med, vilket varit helt osannolikt om invasionen hade planerats omsorgsfullt.

En tidigare medlem av Förenta staternas militärregering i Korea drog, när han analyserade dessa och andra fakta som inte stämmer med den västliga uppfattningen, slutsatsen att angreppet på Sydkorea beordrades av Kim Il Sung i Nordkorea, inte bara utan instruktioner från Moskva, utan också utan Moskvans vetskap. Vad som direkt utlöste Kims beslut kan ha varit att tre sändebud, som skickats till Söul den 11 juni för att diskutera återförening, hade arresterats och förmodligen skjutits. En ny sändning ryska vapen hade nyligen anlänt, Rhee hade tillbakavisats i valet och en mycket stor risskörd stod och väntade i Sydkorea för första gången sedan andra världskriget.

Hur kriget än uppstod är det mycket tydligt att det fanns inslag av verklig inbördeskonflikt i den koreanska situationen som gav den en alldeles egen dynamik. Detta bestyrks av att mindre än tre veckor efter stridernas utbrott...⁴

Horowitz fortsätter med att beskriva hur snabbt de sydkoreanska trupperna bröt samman (många deserterade) och att ett stort antal ”offentliga personer” tog ställning för nordsidan.

Även Horowitz verkar på det klara med att det var Nordkorea som startade angreppet, men han förmodar att detta skedde ”utan Moskvans vetskap”. För att underbygga detta hänvisar han till att det faktum ”Sovjetunionen valde att bojkotta FN exakt vid denna tidpunkt” och att detta var så otaktiskt (det underlättade för USA att få FN att ställa sig bakom den amerikanska interventionen i Korea) att Stalin knappast skulle ha gjort en sådan tabbe om han vetat om det förestående nordkoreanska anfallet. Men inte desto mindre var det så och i sina memoarer hävdar den f d sovjetiske FN-ambassadören och senare utrikesministern Andrej Gromyko att han förgäves försökte övertyga Stalin om att FN-bojkotten var ett misstag.⁵

Björn Kumm: Vem startade Koreakriget?

Ur Björn Kumm: *Kalla kriget*, Historiska media, 2006, sid. 137-9

När Sydkorea invaderades, den 24 juni 1950, togs USA:s underrättelsetjänst i Asien, som sorterade under den amerikanske överbefälhavaren i Asien, general Douglas MacArthur i Tokyo, fullständigt på sängen. Ändå förklarade underrättelsetjänstens chef att man varit fullt medveten om att den nordkoreanska armén i flera veckor hade stått redo strax norr om 38:e breddgraden. Var man i själva verket mer orolig för att sydkoreanerna skulle slå till? Det, förklarar den amerikanske källkrigshistorikern John Lewis Gaddis, är ett av skälen att USA redan dragit tillbaka sina trupper från Sydkorea. Man fruktade att den sydkoreanske ledaren Syngman Rhee skulle bestämma sig för att ”marschera norrut” och dra in USA i ett krig man inte ville ha.

⁴ D. Horowitz, *Från Jalta till Vietnam*, Prisma/ Verdandi-debatt 1966, sid 102ff

⁵ Andrei Gromyko, *Memories*, Hutchinson, 1989, sid 102

Amerikanske utrikesministern Dean Acheson erkände att han aldrig varit helt säker på att det inte var den sydkoreanske ledaren Syngman Rhee som provocerade ett nordkoreanskt angrepp vid midsommartid 1950.

Tre sändebud som Kim Il Sung den 11 juni hade skickat till Seoul för att diskutera återförening hade arresterats och förmodligen skjutits. En mycket stor risskörd stod och väntade i Sydkorea för första gången sedan andra världskriget. Dessutom hade de amerikanska ockupationstrupperna just lämnat Sydkorea. Frestelsen för Nordkorea att angripa var stor. Samtidigt låg det i Syngman Rhees intresse att locka nordkoreanerna till ett angrepp för att själv få stöd från USA.

Men är det troligt att den kommunistiska ledningen i Pyongyang, Nordkoreas huvudstad, skulle ha gått till formlig attack – till skillnad från enstaka gerillaräder över gränsen – utan att ha försäkrat sig om ordentlig uppbackning, dels från de nya härskarna i Peking, men framför allt från Moskva?

Att döma av dokument som efter Sovjetunionens fall blivit tillgängliga för forskare i väst lyckades Kim Il Sung på ett skickligt vis spela ut världskommunismens båda huvudaktörer, Stalin och Mao Tse-tung, mot varandra.

I mars 1949 hade Kim Il Sung besökt Moskva. Då visade sig Stalin mest angelägen om att bibehålla lugnet på den koreanska halvön. Framför allt oroade han sig för att Sydkorea skulle gå till attack. Sovjetiske ambassadören i Pyongyang hade upprepade gånger rapporterat om sydkoreanska gränskränkningar och påpekat att Nordkorea inte hade tillräckligt många soldater, vapen eller kulor för att hålla tillbaka sydkoreanerna. Stalin manade Kim att vara försiktig. ”Det måste råda fred vid 38:e breddgraden!” utropade Stalin. ”Det är mycket viktigt!”

Mindre än ett år senare hade Stalins inställning svängt. Den sinnesförändringen hade naturligtvis ett klart samband med de kinesiska kommunisternas seger i Kina, när de under ledning av Mao Tse-tung den 1 oktober 1949 tog makten i Peking och bokstavligen jagade Chiang Kai-sheks nationalister i sjön. Ett annat viktigt faktum var att Sovjetunionen under loppet av år 1949 sprängt sin första atombomb.

Både Stalin och Mao Tse-tung intalade sig att befrielsen av södra hälften av Korea skulle bli riskfri. För det talade Dean Achesons påpekande i januari 1950 att varken Taiwan eller Sydkorea var militära prioriteringar för USA:s vidkommande. De låg, som Acheson uttryckte sig i ett tal i Tokyo, inte inom USA:s ”perimeter”.

Kort efter Achesons tal (och med tillgång till andra, hemligare uppgifter om Truman-regeringens avsikter) förklarade Stalin för Mao under dennes långa besök i Moskva vintern 1949-50, att det nu var dags att ompröva överenskommelserna med de allierade i väst.

”Åt helvete med Jaltaavtalet!” ska Stalin enligt protokollen ha sagt. Han var frustrerad över det senaste årets motgångar i Europa – Marshallplanen, NATO:s bildande, dessutom de västallierades beslut 1949 att erkänna Västtyskland som oberoende statsbildning. Asien erbjöd nya lockande möjligheter som föreföll riskfria. Varför inte understödja koreanska partivänner när de ville befria hela sitt ockuperade fosterland?

I april 1950 försäkrade Kim vid nytt besök hos Stalin i Moskva att han var helt säker på att amerikanerna inte skulle ingripa. Hos Mao i Peking en månad senare beskrev Kim Stalin som betydligt mer optimistisk inför det nordkoreanska äventyret än han egentligen var.

Mao hade begärt Stalins militära stöd för den planerade invasion av Taiwan som skulle fullborda det kommunistiska maktövertagandet i hela Kina. Minst av allt ville Mao avråda från Kims koreanska planer. Då kunde ju Stalin få intrycket att Mao själv hade dubier inför sitt eget taiwanesiska befrielseprojekt. Kim överdrev, när han återigen tog kontakt med Stalin via

sovjetiske ambassadören i Pyongyang, graden av Maos entusiasm och tycks på så vis ha fått båda ledarna att tro att den andre gav betydligt mer stöd åt invasionsplanerna än de egentligen hade tänkt sig.

Geoffrey Roberts: Koreakriget

Ur G Roberts, *Stalin's Wars – From World War to Cold War*, Yale UP, 2008 (s. 364-370)⁶

I Europa sökte Stalin fred och en upplösning på den tyska frågan. I militär tävlan med Förenta staterna var hans politik bromsande och återhållsam. Även om han ibland skramlade med sina sablar, talade han ständigt och konsekvent om fredlig samexistens med kapitalismen. Det enda undantaget från detta återhållsamhetsmönster var Koreakriget 1950-1953.

Kriget började med en nordkoreansk invasion av Sydkorea i juni 1950. I slutet av sommaren var större delen av landet i kommunistiska händer. Sydkoreanerna lyckades dock att bita sig fast runt hamnen Pusan i det sydöstra hörnet av sitt land. Det gav USA tid att ingripa å deras vägnar och sätta igång en serie motoffensiver som stoppade upp och sedan drev tillbaka den nordkoreanska framstöten. I september genomförde general Douglas MacArthur en amfibie-operation vid Inchon som överflyglade de nordkoreanska styrkorna och återtog den sydkoreanska huvudstaden Seoul. MacArthurs styrkor avancerade norrut över den 38:e breddgraden som markerade gränsen mellan de båda länderna och det var nordkoreanernas tur att dra sig tillbaka. I november närmade sig MacArthur den koreansk-kinesiska gränsen och det var bara ett ingripande av ett stort antal kinesiska kommunistiska ”frivilliga” som räddade den nordkoreanska regimen från totalt nederlag. I juli 1951 hade det uppstått ett dödläge i kriget längs den 38:e breddgraden och fredsförhandlingar inleddes. Två år senare undertecknades en vapenvila och de militära operationerna avslutades, även om båda länderna i teorin förblev i krigstillstånd under årtionden framöver.

Rötterna till Korea-konflikten låg i efterkrigstidens uppdelning av landet.⁷ Fram till 1945 var Korea en japansk koloni. När Japan kapitulerade i augusti 1945 delades landet längs 38:e breddgraden av Sovjetunionen och USA.

Som i fallet med Tyskland, var den ursprungliga avsikten att hålla val och återföreina landet, men när de sovjetiska och amerikanska trupperna lämnade Korea 1948-1949 lämnade de bakom sig två regeringar-stater: en auktoritär kommunistisk regim i norr under ledning av Kim Il Sung och en auktoritär kapitalistisk regim i söder, under ledning av Syngman Rhee. Båda ledarna hade ambitionen att återföreina landet under sitt styre, om nödvändigt med våld. Båda sidorna hotade den andra med invasion och det förekom många småskaliga militära sammandrabbningar vid gränsen. Till slut blev det Kim som slog till först efter att ha övertalat Stalin att stödja invasionsplanerna.

För Stalin blev Koreakriget en mycket kostsam felbedömning; dess enda försonande drag var att Kims regim överlevde med Kinas hjälp. När kriget bröt ut bojkottade Sovjet FN i protest mot att det kommunistiska Kina uteslutits från organisationen; Detta gjorde det möjligt för amerikanerna att driva igenom en resolution som godkände en intervention i Korea under FN-flagg. Därför slogs ett antal andra länders trupper i Korea tillsammans med amerikanerna och sydkoreanerna. I väst såg man Stalin som krigsanstiftare och den nordkoreanska attacken som en del av ett program för en sovjetisk expansion i Fjärran Östern. Kriget undergrävde fredsrörelsens strävanden, försvårade sovjetiska försök att lösa problem i Europa, och uppmuntrade massiva program för upprustning av USA och dess allierade. Själva kriget var dyrt och distra-

⁶ Om Roberts politiska bakgrund och hans verksamhet som historiker, se introduktionen till debatten mellan honom och Robin Blackburn i [”Trotskijs bidrag till marxismen”](#). [De följande noterna är alla Roberts egna]

⁷ Om sovjetisk politik gentemot Sydkorea under de första åren efter kriget: E. van Ree, *Socialism in One Zone: Stalin's Policy in Korea 1945-1947*, Berg: Oxford 1989.

herande för Stalin. Det kunde marknadsföras som en beslutsam motattack mot ett imperialistiskt angrepp på det socialistiska lägret, men detta anspråk klingade ihåligt även i kommunistiska kretsar. Framför allt ledde Koreakriget till ett nästan fullständigt sammanbrott för det som ryssarna kallade *doverie* – tillit, förtroende, god vilja – i de öst-västliga relationerna.

För att förstå Stalins misstag i Korea är det nödvändigt att betrakta situationen ur hans strategiska och ideologiska perspektiv. Ur strategisk synvinkel var ett enat kommunistiskt Korea attraktivt för Stalin som utpost mot förnyade japanska hot. Stalin förväntade sig att Japan och Tyskland skulle återhämta sig och återuppta sitt aggressiva uppträdande. När det kinesisk-sovjetiska fördraget om vänskap och allians undertecknades i augusti 1945 var det riktat mot ett återupptagande av de japanska aggressionerna. När den sovjetiske representeranten i det Allierade kontrollrådet för Japan sändes till Tokyo var hans främsta direktiv att säkerställa att landet nedrustade och att dess militära-industriella potential förstördes.⁸ När det sino-sovjetiska fördraget 1950 omförhandlades med den nya kinesiska kommunistregimen förblev det riktat mot ett återupplivande av den japanska imperialismen.⁹

Stalins farhågor beträffande Japan stärktes när de sovjetiska-amerikanska förhandlingarna om ett fredsavtal för landet bröt samman. I juni 1946 föreslog amerikanerna ett fördrag om demilitarisering och demokratisering i Japan – i själva verket en Byrnes-plan för Fjärran Östern. Precis som det motsvarande tyska fördraget, förkastades detta av Sovjet eftersom det inte gav några långsiktiga garantier för att Japan skulle förbli fredligt. För sin del förbigick USA i allt större utsträckning det Allierade kontrollrådet och undertecknade en separatfred med Japan. I januari 1950 förklarade Dean Acheson, den amerikanska utrikesministern, att Japan skulle vara en anti-kommunistisk bastion i Fjärran östern.¹⁰ Denna utveckling liknade utvecklingen av den tyska frågan, och i Stalins sinne knöts planerna på Tysklands och Japans tilltänkta återupprustning ihop. I detta sammanhang var det lockande att införliva hela Korea i Sovjetblocket, i synnerhet när det verkade som om Acheson hade dragit en strategisk gräns som inkluderade Japan men exkluderade Korea från västblocket.

I ideologiska termer såg Stalin utvecklingen i Sydkorea som en del av den allmänna utbredningen av kommunismen efter andra världskriget. Kommunismernas seger i det kinesiska inbördeskriget 1949 fick en särskilt stark inverkan på Stalins ideologiska syn på den koreanska situationen. Till en början hade Stalin varit skeptisk till framtidsutsikterna för Maos kommunister i deras kamp mot Chiang Kai-sheks nationalister och ett tag efter andra världskriget fortsatte han att verka för upprättandet av en slags nationell progressiv regering i Kina. Men under den dubbla effekten av kommunistiska militära framgångar och nationalist-Kinas uppslutning bakom USA i det kalla kriget, ändrade sig Stalin och började stödja Mao mer aktivt. I juni 1947 bjöd han in Mao till Moskva för överläggningar. Mao kunde inte komma, till synes på grund av den snabbt föränderliga militära situationen i Kina (en ursäkt som kan ha låtit bekant för Stalin, som ofta hade sagt samma sak till Churchill och Roosevelt när ett möte med dem inte passade), men det fördes en lång skriftväxling mellan dessa två män och i januari 1949 sände Stalin politbyråmedlemmen Anastas Mikojan till Kina för omfattande samtal med Mao och den kommunistiska ledningen.¹¹ Mao kom slutligen till Moskva i december 1949 – två månader efter att han i Peking hade proklamerat Folkrepubliken Kina – för att diskutera villkoren för ett nytt kinesisk-sovjetiskt alliansfördrag. Vid deras första möte den 16 december sade Stalin till Mao att Kina inte stod inför något omedelbart militärt hot:

⁸ *Sovetsko-Amerikanskije Otnosheniya, 1945-1948* doc. 68.

⁹ Texterna till 1945 och 1950 års sino-sovjetiska fördrag återfinns i R.L. Garthoff (ed.), *Sino-Soviet Military Relations*, Frederick A. Praeger: New York 1966 Appendices A & B.

¹⁰ Ponomaryov et al., *History of Soviet Foreign History, 195-1970*, kap. 19.

¹¹ De sovjetiska uppteckningarna av Mikojans samtal och Stalin-Mao-brevväxlingen återfinns i *Sovetsko-Kitaiskije Otnosheniya, 1946-1950*, 2 band, Moskva 2005.

”Japan kan ännu inte stå upp på sina fötter och är därför inte redo för krig; Amerika skriker krig, men räds faktiskt krig mer än någonting annat; Europa fruktar krig; i själva verket finns det ingen som vill slåss mot Kina, om inte Kim Il Sung beslutar sig för att invadera Kina!”¹² Stalin rekommenderade också Mao att undvika onödiga konflikter med britterna och amerikanerna och ta tillfället i akt och konsolidera de kommunistiska ställningarna i Kina.

Men trots de försiktiga råden till Mao drog Stalin två radikala slutsatser av utvecklingen i Kina. För det första hade han sommaren 1949 sagt till en annan besökande kinesisk kommunistledare att ”revolutionens centrum. . . har förflyttats till Kina och Ostasien”.¹³ För det andra var USA antingen ovilligt eller oförmöget att ingripa för att sätta stopp för ytterligare kommunistiska framryckningar. Men som Kathryn Weathersby har visat, tvekade Stalin att provocera fram en militär konflikt i Korea och när kriget bröt ut avstod han från alla åtgärder som skulle kunna framkalla en större konfrontation med Förenta staterna.¹⁴

Kim Il Sung började i mars 1949 pressa på Stalin om tillstånd att anfälla Sydkorea, och försökte övertyga sovjetledaren om att en invasion skulle välkomnas av befolkningen i söder och få stöd av en kommunistisk gerillaarmé som redan kämpade där. Stalin sade till honom:

Du bör inte gå vidare till söder. Först och främst har inte den koreanska folkarmén en överväldigande överlägsenhet i trupper. . . För det andra finns fortfarande amerikanska trupper i söder. . . För det tredje bör man inte glömma att överenskommelsen om den 38:e breddgraden är i kraft mellan Sovjetunionen och USA. Om avtalet bryts från vår sida, är det troligt att amerikanerna blandar sig i. . . Om motståndaren har aggressiva avsikter, då kommer han att förr eller senare starta aggression. Som svar på attacken kommer du att ha ett bra tillfälle att starta en motattack. Då kommer ditt drag att förstås och stödjas av alla.

I juni 1949 drogs de sista amerikanska styrkorna bort från Korea och i september föreslog Kim en begränsad offensiv mot söder för att förbättra Nordkoreas defensiva position längs gränsen. Stalin övervägde detta förslag allvarligt, men i slutändan förkastade han det på grund av att det skulle vara svårt att begränsa en sådan attack till en del av gränsen och det kunde leda till allvarliga internationella komplikationer. I januari 1950 började dock Stalin ändra uppfattning om ett sådant angrepp var genomförbart, och när han i mars åter träffade Kim var han redo att ge klartecken för en invasion, ifall idén stöddes av kineserna. Stalin förklarade sin omsvängning som en följd av två huvudprinciper. För det första innebar den kommunistiska segern i Kina att Mao skulle kunna hjälpa koreanerna om det behövdes. För det andra innebar det kinesisk-sovjetiska alliansfördraget att amerikanerna var mindre benägna att ingripa och i vilket fall som helst var stämningarna i USA mot ett ingripande – stämningar som förstärktes av att Sovjet nu hade atombomben. Men Stalin klargjorde för Kim att denne inte ”borde räkna med ett direkt sovjetiskt deltagande i kriget, eftersom Sovjetunionen hade allvarliga utmaningar på annat håll att ta itu med, särskilt i väster. . . Sovjetunionen var inte redo att engagera sig i koreafrågan direkt, speciellt om amerikanerna vågade skicka trupper till Korea”.

Efter att ha träffat Stalin reste Kim i maj till Peking för att få Maos godkännande för sin plan för kampanjen. Det bör noteras att Kims plan i detta skede fortfarande gällde lokaliserade offensiva operationer som senare skulle utvecklas till en mer allmän offensiv. Men planen ändrades och med Stalins välsignelse inledde nordkoreanerna en storskalig attack över den 38:e breddgraden. Efter att kriget börjat var Stalin angelägen om att Syd skulle ”befrias” innan amerikanerna hade en chans att ingripa. Stalins förningar visade sig riktiga när ameri-

¹² *Stalin and the Cold War, 1945-1953*, s. 482. Den ryska versionen av detta samtal finns i *ibid.* doc. 544.

¹³ Se vidare: Chen Jian, *The Sino-Soviet Alliance and China's Entry into the Korean War*, Cold War International History Project Working Paper no. 1, June 1992, s. 10-12.

¹⁴ K. Weathersby, *'Should We Fear This?' Stalin and the Danger of War with America*, Cold War International History Project Working Paper no. 39, July 2002. De följande Stalin-citaten är från detta dokument.

kanerna satte igång sin framgångsrika motoffensiv i september. I oktober vädjade Stalin till Mao att skicka kinesiska trupper till Korea för att stödja Kim. Först vägrade Mao, vilket föranledde Stalin att skicka ett långt meddelande som argumenterade för kinesiskt ingripande. Stalin påpekade att de kinesiska kamraterna upprepade gånger lovat att vid behov ingripa och viftade bort tanken att en sådan åtgärd skulle kunna leda till en större konflikt med Förenta staterna. Amerikanerna, sade han till Mao, är ”för närvarande inte redo för ett stort krig”. Stalin medgav att USA skulle kunna komma att dras in i ett stort krig av prestigeskäl, men hävdade att Sovjetunionen och Kina inte borde frukta denna möjlighet, ty ”tillsammans kommer vi att vara starkare än USA och England, medan de andra europeiska kapitalistiska staterna. . . inte har några verkliga militära styrkor. Om ett krig är oundvikligt, låt det föras nu, och inte om några år när den japanska militarismen kommer att ha återställts som en allierad till USA och när USA och Japan kommer att ha ett färdigt brohuvud i form av hela Korea styrt av Syngman Rhee.” Det var en hel del övermod i denna programförklaring och när kineserna förblev oberörda beordrade Stalin Kim att förbereda sig för evakuering. Men kineserna ingrep och genomförde en motoffensiv som drev tillbaka MacArthurs styrkor över den 38:e breddgraden. Stalin gav materiellt militärt bistånd till Nordkorea och Kina, men avstod från direkt inblandning i kriget, även om sovjetiska piloter tog del i luftstriderna ovanför den 38:e breddgraden. Så länge det fortfarande fanns en chans att vinna militära fördelar var Stalin för en fortsättning av kriget, men i mitten av 1951 hade han accepterat behovet av vapenstilleståndsförhandlingar.¹⁵

I augusti 1952 reste Zhou Enlai till Moskva för att träffa Stalin. I sina samtal med den kinesiske premiärministern gav Stalin en positiv vinkling av kriget. ”Kriget går USA på nerverna”, sade Stalin. ”Kriget i Sydkorea har visat på USA:s svaghet. Arméerna från 24 länder kan i längden inte fortsätta kriget i Korea, eftersom de inte har uppnått sina mål och inte kan räkna med framgång i denna fråga.” Detta var typiska stalinska svulstigheter när han stod inför ett misslyckande, och han fortsatte i samma stil:

Amerikanerna är inte i stånd att föra ett storskaligt krig, särskilt efter Koreakriget. När allt kommer omkring ligger hela dess styrka i flygstridskrafterna och atombomben. . . Amerika kan inte besegra lilla Korea. Man måste vara bestämd när man har att göra med Amerika. . . Det har redan gått två år, och USA har ännu inte underkuvat lilla Korea. . . Det vill underkuva världen, men kan inte underkuva det lilla Korea. Nej, amerikanerna vet inte hur man slåss. I synnerhet efter Koreakriget har de förlorat förmågan att föra storskaliga krig. De sätter sitt hopp till atombomben och flygstridskrafterna. Men man kan inte vinna ett krig med det. Man behöver infanteri, och de har inget infanteri; deras infanteri är svagt. De bekämpar lilla Korea, och redan gråter människor i USA. Vad kommer att hända om de börjar ett storskaligt krig? Då kanske alla kommer att gråta.¹⁶

Kanske Stalin trodde på denna sin retorik, men det krävdes inte mycket insikt för att inse att amerikanerna inte var de enda som inte kunde vinna i Korea. Trots att Stalin viftade bort kärnvapenfaktorn, måste USA:s nukleära överlägsenhet ha befrämjat återhållsamhet när det gällde direkt inblandning i Koreakriget. Den amerikanska prestige, å andra sidan, svallade högt på grund av att de ledde FN:s insatser i Korea. Det var ryssarna, kineserna och nordkoreanerna som utsattes för internationella påtryckningar för att avsluta sitt militära äventyr och acceptera en kompromissfred. När kriget tog slut 1953 var antalet döda i storleksordningen 10 miljoner, nordkoreanerna var tillbaka där de började när de startade sin invasion, Sydkoreas självständighet garanterades av en massiv amerikansk militär närvaro och Japan hade upprättats som en stöttepelare för USA strategiska ställning i Ostasien. Stalins meningskiljaktigheter med kineserna om krigföringen gav näring åt agg som påskyndade den

¹⁵ Se K. Weathersby, ”Stalin, Mao, and the End of the Korean War” i O.A. Westad (ed.), *Brothers in Arms: The Rise and Fall of the Sino-Soviet Alliance, 1945-1963*, Stanford University Press: Stanford 1998.

¹⁶ *Stalin and the Cold War, 1945-1953*, s. 512.

kinesisk-sovjetiska splittringen i slutet 1950-talet.¹⁷ Stalins sista krig var ett av hans mest eländiga misslyckanden.

Översättning: *Martin Fahlgren*

Martin Fahlgren: En marxistisk hållning till Koreakriget

För en marxist spelar det för det mesta mycket liten roll vem som anföll vem. Det är ofta ganska svårt att avgöra *vem* som ”började”, eftersom även angriparen brukar hävda att den andra sidan började (det gällde t ex både Nazitysklands angrepp på Polen 1939 och Sovjets dito mot Finland samma år). Ett ställningstagande som bygger på att ställning mot ”angriparen” blir därför för det mesta fråga om vem man tror på mest (eller känner sympati med).

En marxist utgår inte från sådana överväganden, utan bemödar sig i stället om att analysera vilka intressen som står på spel: imperialistiska intressen, nationella intressen och inte minst *klassintressen*. När det t ex gäller ett nationellt befrielsekrig spelar det mycket liten roll *hur* upproret startade, ett befrielsekrig är ”rättfärdigt” i vilket fall som helst, särskilt om det riktar sig mot en imperialistmakt. Därför var den vietnamesiska befrielsekampen först mot fransmännen och sedan mot amerikanerna och deras marionetter i Saigon rättfärdig och värd att stödjas, oavsett vem som först tillgrip väpnat våld. Detta gäller även det algeriska upproret mot Frankrike, befrielsekrigen i de portugisiska kolonierna i Afrika (Angola, Mocambique och Guinea-Bissau), upproret på Kuba (mot Batista) i slutet av 50-talet osv.

Samma kriterier måste användas på Korea, som delades som ett resultat av 2:a världskriget, där USA ockuperade den södra delen och inrättade en militärregering. I Sydkorea bildades sedan ett ”Demokratiskt representationsråd” med amerikanskt stöd. Detta starkt högerbetonade råd leddes av Syngman Rhee, som hämtats direkt från USA (där han varit bosatt i 37 år). Det är därför inte konstigt att de allra flesta koreaner betraktade Syngman Rhee och hans ”representationsråd” som en marionettregim. Den nordkoreanske ledaren Kim Il-sung hade däremot deltagit i kampen mot det japanska styret under lång tid och betraktades därför som en befrielsekämpe.

En marxistiskt grundad analys av ett krig behöver sällan revideras i grunden även om nya fakta kommer fram när det gäller hur kriget startade etc, eftersom en sådan analys inte utgår från ”vem som började”, utan från de klassintressen som står på spel. Nedan återges ett längre utdrag ur en artikel som illustrerar detta, en artikel som skrevs långt innan de sovjetiska arkiven blev tillgängliga för forskning, men vars analys utgår från en marxistisk grundinställning och som därför också fortfarande står sig alldeles utmärkt, särskilt i jämförelse med analyser som bygger på andra kriterier. Artikeln, som är skriven av Stig Eriksson, heter *Genèveavtalet 1954 – stormaktsbesluten och Vietnam* och publicerades i två avsnitt i tidskriften *Fjärde Internationalen* (nr 6/82 och 1/83). Artikeln handlar egentligen huvudsakligen om stormaktsspelet kring Indokina, men den innehåller även ett avsnitt om Korea, som vi här återger:

Vid stormaktskonferenserna i Kairo, Teheran, Jalta och Potsdam beslöts att USA och Sovjetunionen gemensamt skulle ansvara för att avvärja de kvarvarande japanska styrkorna i Korea. Landet delades därför tillfälligt vid 38:e breddgraden. Norr om denna skulle Sovjetunionen ansvara för demilitariseringen, söder därom USA. Men denna ”lösning” komplicerades av en tredje faktor: det koreanska folket som inte alls tillfrågats, men desto mer börjat lösa frågan på egen hand. Innan ens de första amerikanska trupperna satte sin fot i Korea i september 1945 hade koreanerna själva avvärjat flertalet av de japanska trupperna, frisläppt de politiska fångarna och – vilket var det viktigaste – upprättat ett nät av nära 200 ”folkkommittéer” över hela landet. Genom dessa kommit-

¹⁷ Se S.N. Goncharov et al, *Uncertain Partners: Stalin, Mao and the Korean War*, Stanford University Press: Stanford 1993.

téer – grunden till en allkoreansk regering – uttrycktes nu det koreanska folkets förhoppningar om en *radikal social och politisk omvandling av landet*. Den kommunistiska rörelsen var också den populära politiska kraften, och råder knappast någon tvekan om att kommunisterna och vänsterkrafterna skulle segrat i ett allmänt val.

Men medan Sovjetunionen erkände ”folkkommittéerna” och började dra tillbaka sina trupper, gjorde USA precis tvärtom. USA vägrade att erkänna de nya folkliga maktorganen, återinstallerade den japanska övermyndigheten och påbörjade en våldsam förföljelsekampanj mot den radikala vänstern, främst då kommunisterna. Och i oktober 1945 flögs den konservative Syngman Rhee – sedan länge i USA! – tillbaka till Korea och insattes som regeringschef i Söul. Medan koreanerna i norr kunde påbörja radikala förändringar – t ex jordreform upprättade nu USA i söder en militär ockupationsregim som stod i fullständig motsättning till de målsättningar som hade fastlagts i Potsdamavtalet. I praktiken uppstod nu vid breddgraden en ”frontlinje” mellan – som USA såg det – den ”kommunistiska expansionen” och den ”fria världens krafter”. Det ”kalla kriget” var på väg in i sin första militära urladdning – Koreakriget...

I december 1945 samlades utrikesministrarna från England, USA Sovjetunionen för att bli behandla koreafrågan. Riktlinjer drogs upp för ett enat, demokratiskt Korea, grundat på fria val. En gemensam sovjetisk-amerikansk kommission tillsattes med uppgift att bistå vid upprättandet av en provisorisk demokratisk regering för hela Korea. Folkkommittéerna hade tidigt meddelat att fria val i hela landet skulle hållas den 1 mars 1946. USA och dess militärregim i södra Korea motsatte sig våldsamt detta, och den 12 december förklarades folkkommittéerna olagliga av general Hodge.

Mot dessa förtryckaråtgärder växte sig oppositionen allt starkare i Korea, och mot slutet av 1946 rådde där närmast folkuppror. Men USA var fast beslutet att behålla södra Korea som ”ett bålverk mot kommunismen” och om möjligt också trycka tillbaka kommunismen i norr. Detta, och framgångarna för Maos befrielsestyrkor i Kina, fick USA att ta upp frågan inför FN i september 1947. FN var vid denna tidpunkt totalt USA-dominerat, och skulle i fortsättningen komma att fungera som det organ som i världsupinionens ögon legaliserade och sanktionerade USA:s åtgärder i Korea. I praktiken blev FN *en av parterna* i det framväxande koreakriget, och i november antog FN en amerikansk resolution som förespråkade *val endast i Sydkorea*. Men ”FN-valet” bojkottades av alla politiska krafter utom Syngman Rhees yttersta höger. Några månader senare organiserade motståndarna till ”FN-valet”, under mycket svåra förhållanden, val över hela Korea. Över 99 procent i norr och 77 procent i söder uppges ha deltagit. Trots detta var det det USA-regisserade valet som officiellt ansågs uttrycka ”det koreanska folkets vilja”.

Sydsidans (dvs USA:s) officiella version är att Korea-kriget började 25 juni 1950 i och med att nordsidans trupper trängde över 38:e breddgraden och ”invaderade” södra Korea. Oavsett riktigheten i denna uppfattning saknar frågeställningen om ”vem som sköt första skottet” all betydelse i detta fall. ”Gränsen” vid 38:e breddgraden var (och är fortfarande!) en *artificiell* delning av ett land, *påtvingat* det koreanska folket. Och kriget mellan syd och nord var i själva verket en förlängning av det *inbördeskrig* som pågick i hela Korea, *innan* USA grep in i september 1945. Ett faktum som gjorde FN:s agerande fullständigt oberättigat, både juridiskt och moraliskt. Det hindrade dock inte FN från att den 7 juli 1950 anta en resolution om att upprätta ett enhetligt FN-kommando under USA:s ledning. I och med detta var FN också *direkt* indraget i de *militära* striderna. Liksom i fallet Vietnam var ännu ett ”ärelöst krig” ett faktum...

3. Chrusjtjov: Koreakriget

Ur *Chrusjtjov minns*

[Den *kursiverade* inledningen är skriven av sovjetologen Edward Crankshaw (således *inte* av Chrusjtjov)]

Här får vi åter ett mycket starkt intryck av den slafsiga diletterism med vilken Chrusjtjov tog itu med frågor som inte direkt berörde Sovjetunionens säkerhet, så som han förstod den.

Troligen gav utrikesdepartementet honom noga specificerade råd rörande läget i Korea. Han tycks likväl ha uppmuntrat nordkoreanerna utan att ägna saken någon allvarlig tanke. Vad

som är intressant i detta kapitel är framförallt att Chrusjtjov ingalunda döljer Nordkoreas ansvar för krigsutbrottet. Han låtsas inte som om Sydkorea skulle ha gjort sig skyldigt till aggression eller ens till provokation. Så som Chrusjtjov framställer Koreakriget hade det sin upprinnelse i en nordkoreansk invasion och i en befängd felkalkyl från Stalins sida. Det framgår också klart att Stalin insåg att han hade tagit miste, långt innan Chrusjtjov gjorde det. Chrusjtjov kunde inte förstå, varför hans herre drog tillbaka alla sovjetrådgivare och bortsett från propagandadundret, höll sig undan, när vad som hade planerats som en nordkoreansk militärpromenad utvecklade sig till ett stort krig. Det är inte att undra på att Stalin föraktfullt avvisade Chrusjtjovs förslag. Dessa förslag härrörde från en man som fortfor att vara helt okunnig om hur de stora krafterna i världen faktiskt arbetar och som inte ens insåg vilken ledande roll Förenta Nationerna som en från Förenta Staterna skild maktfaktor spelade under Koreakriget.

Ungefär samtidigt som jag förflyttades från Ukraina till Moskva i slutet av 1949, kom Kim Il-sung med sin delegation för att hålla konsultationer med Stalin. Nordkoreanerna ville pröva hur sydkoreanerna skulle reagera för ett sting med bajonettspetsen. Kim Il-sung sade att redan den första stöten skulle utlösa en intern explosion i Sydkorea och att folkets makt skulle avgå med segern – det vill säga den makt som var rådande i Nordkorea. Naturligtvis kunde Stalin inte opponera sig mot denna tanke. Den tilltalade hans övertygelse som kommunist, så mycket mera som kampen skulle bli en intern affär som koreanerna fick avgöra sinsemellan. Nordkoreanerna ville ge en hjälpande hand åt sina bröder som led under Syngman Rhees förtryck.

Stalin övertalade emellertid Kim Il-sung att tänka över saken, utföra vissa beräkningar och sedan komma tillbaka med en konkret plan. Kim reste hem och återvände sedan till Moskva när han hade räknat ut allting. Han förklarade för Stalin att han var absolut säker på framgång. Jag minns att Stalin hade sina tvivel. Han var orolig för att amerikanerna skulle hoppa in, men han var samtidigt benägen att tro att om kriget utkämpades snabbt – och Kim Il-sung var säker på en snabb seger – kunde en amerikansk intervention undvikas.

Inte desto mindre beslöt Stalin att fråga Mao Tse-tung om hans åsikt om Kim Il-sungs förslag. Jag måste här understryka att kriget inte var Stalins ide utan Kim Il-sungs. Det var Kim som tog initiativet. Och Stalin försökte naturligtvis inte avråda Kim Il-sung från hans ledande tanke att befria Sydkorea från Syngman Rhee och det reaktionära amerikanska inflytandet. Om han hade gjort detta skulle han ha handlat tvärtemot den kommunistiska världsåskådningen. Jag dömer inte Stalin för att han uppmuntrade Kim. Tvärtom, jag skulle ha fattat samma beslut själv om jag hade varit i hans ställe.

Mao Tse-tung svarade också instämmande. Han godkände Kim Il-sungs förslag och framförde som sin åsikt att Förenta staterna inte skulle intervensera eftersom kriget var en intern angelägenhet som det koreanska folket skulle få avgöra helt för sig självt.

Jag minns en middag i hög stämning i Stalins datja. Kim Il-sung berättade för oss om levnadsförhållandena i Korea, och han framhöll många positiva saker om Sydkorea – den bördiga jorden, det förträffliga klimatet för risodling, den blomstrande fiskeriindustrin, och så vidare. Han sade att efter Nord- och Sydkoreas återförening skulle Korea som helhet dra nytta av det. Korea skulle få råvaror för sin industri från norr och kunna föda sin befolkning med fisk, ris och andra jordbruksprodukter som producerades rikligt i söder. Vi önskade Kim Il-sung all möjlig framgång och skålade för hela det nordkoreanska ledarskapet som såg fram mot den dag då kampen var vunnen.

Vi hade redan en tid levererat vapen till Nordkorea. Det var uppenbart att de skulle få de behövliga mängderna av stridsvagnar, artilleri, gevär, kulsprutor, ingenjörsutrustning och luftvärnsvapen. Plan från vårt flygvapen skulle skydda Pyongyang och stationerades följaktligen i Nordkorea.

Den avtalade stunden inföll och kriget började. Anfallet inleddes framgångsrikt. Nordkoreanerna ryckte snabbt söder ut. Men det som Kim Il-sung hade förutspått – en inre resning efter att de första skotten hade avskjutits samt Syngman Rhees störtande – blev tyvärr aldrig av. Enligt planerna skulle likvideringen av Syngman Rhee och hans klick ske samtidigt som de nordkoreanska trupperna avancerade. Först såg det ut som om Kim Il-sung skulle få rätt. Den sydkoreanska regimen var vacklande och oförmögen att försvara sig. Motståndet var svagt. Syngman Rhee hade faktiskt inget starkt stöd inom Sydkorea, men ändå fanns där inte tillräckligt inhemska krafter för att få till stånd en kommunistisk resning i Sydkorea. Uppenbarligen hade partiets förberedande organisatoriska arbete inte varit tillfredsställande. Kim hade trott att Sydkorea var späckat med partiorganisationer och att folket skulle resa sig när partiet gav signalen till revolt. Men detta skedde aldrig.

Nordkoreanerna ockuperade Söul. Vi var alla mycket glada och önskade på nytt Kim Il-sung all möjlig framgång, därför att detta ju var ett nationellt befrielsekrig. Det var inte ett krig där ett folk kämpade mot ett annat utan ett klasskrig. Arbetare, bönder och intelligentsia under ledning av det nordkoreanska arbetarpartiet som då arbetade och fortfarande arbetar enligt socialistiska principer, var enade i kampen mot kapitalisterna. Detta var redan i sig självt en progressiv utveckling.

Men just som Kim Il-sungs armé kom så långt som till Pusan, ebbade dess kraft ut. Detta var den sista hamnstaden i söder. Den måste erövrats innan kriget kunde betraktas som slutfört. Om den hade fallit, skulle Korea ha varit enat. Landet skulle inte längre ha varit delat. Det skulle ha varit ett enat, mäktigt socialistiskt rike, rikt på råvaror, industri och jordbruk.

Men så skedde inte. Fienden drog fördel av det motstånd som Syngman Rhee organiserade i Pusan. Han hade förberett sina trupper för en landstigning i Chemulpo. Landstigningsanfallet utlöstes och läget blev mycket allvarligt för nordkoreanerna. I själva verket blev hela den nordkoreanska armén i söder avskuren genom denna landstigning, och alla dess vapen föll i händerna på Syngman Rhee. Det var ett kritiskt ögonblick och katastrofhotet hängde över själva Nordkorea.

Stalin måste delvis klandras för det allvarliga läge som nordkoreanerna hade hamnat i. För mig var det absolut obegripligt varför han gjorde detta, men när Kim Il-sung beredde sig att marschera, återkallade Stalin alla de rådgivare som var attacherade vid de nordkoreanska divisionerna och regementena, ävensom de rådgivare som i de högre befälsinstanserna hjälpte till med att bygga upp armén. Jag frågade Stalin om detta, och han fräste åt mig: ”Det är för farligt att hålla kvar våra rådgivare där. De kan bli tillfångatagna. Vi vill inte att det ska finnas någonting som kan ge anledning till anklagelser mot oss för deltagande i den här soppan. Det är Kim Il-sungs affär.” Våra rådgivare blev alltså återkallade. Resultatet blev att den nordkoreanska armén från första början råkade i svårigheter. När de regelrätta bataljerna började efter Chemulpo, tog jag mycket illa vid mig av de rapporter vi fick om den tragiska situation som Kim Il-sung hade försatt sig i. Jag tyckte synd om Kim Il-sung, och en gång föreslog jag Stalin:

”Kamrat Stalin, skulle det inte vara en god ide att låna ut mera kvalificerad hjälp åt Kim Il-sung? Han vill kämpa för sitt folk för att göra hela Korea fritt och oberoende. Men han är själv ingen militär, och nu står han emot amerikanska elitförband. Vår ambassadör i Nordkorea var tidigare andre sekreterare i regionalkommittén i Leningrad. Och fast han under kriget fick generallöjtnants grad, är han ingen yrkesmilitär. Han har inte ens fått grundläggande militär utbildning, och hans råd kan omöjligt ha samma värde som de råd som ges av en kvalificerad man som har erfarenhet av att leda militära operationer. Ta till exempel Malinovskij [Chrusjtjovs blivande försvarsminister]. Han är chef för Fjärran österns militär-

distrikt. Varför skulle vi inte kunna skicka Malinovskij till Nordkorea där han inkognito kunde hjälpa Kim Il-sung att föra kriget på ett effektivare sätt?”

Stalin reagerade med märkbar fientlighet på mina påpekanden. Jag var förvånad. Hade inte Stalin gett Kim Il-sung sin välsignelse? Hade vi inte försett Kim Il-sung med vapen? Stod vi inte på Kims sida? Utan vår hjälp skulle han inte ha haft en chans, men vi hade endast gett denna hjälp i form av vapen. Om vi inte hade vägrat honom hjälp i form av kvalificerad personal för att bestämma om fördelningen av styrkorna och ledningen av operationerna, skulle Nordkorea utan tvivel ha segrat. Jag tror att om Kim hade fått en eller på sin höjd två pansarkårer kunde han ha påskyndat sin marsch söder ut och ockuperat Pusan under marschen. Och därmed skulle det ha varit slut med kriget. Senare sades det i den amerikanska pressen att om Pusan hade fallit, skulle Förenta staterna inte ha intervenerat med väpnade styrkor.¹⁸

Som det nu var iscensatte amerikanerna efter ett långt uppehåll en egen offensiv till lands. Deras trupper återtog Söul och ryckte norr ut, över 38 breddgraden – den demarkationslinje som hade fastställts i fredsfördraget efter Japans sammanbrott. Läget hade blivit katastrofalt för Nordkorea och för Kim Il-sung.

Det nordkoreanska flygvapnet var utrustat framförallt med MIG-15-plan, vårt nyaste, bästa och mest manövrerbara jaktplan. Under krigets lopp beväpnade amerikanerna om sitt flygvapen och introducerade ett nytt jaktplan som var snabbare och kraftigare än våra. Våra MIG-15 blev helt enkelt utklassade och började lida förluster. Vi förlorade luftherraväldet. Amerikanerna kunde bryta igenom vårt luftförsvar och ostraffat bomba Nordkorea. Vi kunde inte längre ge städerna och kraftstationerna luftskydd.

Medan denna tragiska situation utvecklades i Nordkorea och medan vi tyckte som allra mest synd om Kim Il-sung och den nordkoreanska republikens folk, uppenbarade sig plötsligt Chou En-lai. Jag var inte närvarande vid hans sammanträffande med Stalin. Stalin var då nere i söder [i Sotji], och Chou En-lai flög direkt dit ner för att tala med honom. Efteråt, när Stalin återvände till Moskva, sade han att Mao Tse-tung hade instruerat Chou En-lai att flyga för att tala med honom. Chou hade frågat Stalin om kinesiska trupper borde överföras till nordkoreanskt territorium för att hejda amerikanernas och sydkoreanernas framryckning. Först tycktes Stalin och Chou ha kommit till den slutsatsen att det var lönlöst för Kina att intervensera. Men just innan Chou En-lai skulle återvända hem tog den ene av dem – antingen det var Chou En-lai enligt Maos instruktioner eller Stalin själv – på nytt upp frågan. De kom då överens om att Kina skulle ge Nordkorea aktivt stöd. Kinesiska trupper var redan förlagda längs gränsen. Stalin och Chou trodde att dessa trupper helt kunde få läget i sin hand. De kunde driva tillbaka de amerikanska och sydkoreanska trupperna och avvärja den hotande katastrofen.

Chou En-lai flög tillbaka till Peking. Han var Mao Tse-tungs mest inflytelserike och mest lysande rådgivare, och Stalin hyste stor aktning för honom. Vi betraktade honom alla som en begåvad, smidig och modern människa med vilken vi kunde föra ett förnuftigt samtal.

¹⁸ Här sviker Chrusjtjovs minne honom. Genast efter det nordkoreanska anfallet ”intervenerade” amerikanerna med flygstyrkor, och sedan med de markstridskrafter som general Douglas MacArthur kunde samla ihop från sina underbemannade garnisoner i Japan. Amerikanerna led svåra förluster under det inledande skedet av kriget och förlorade en generalmajor och divisionschef som blev tillfångatagen. Men det fanns tillräckligt med trupper kvar för att hålla brohuvudet vid Pusan och den sydligaste delen av Korea, även om det var med stora svårigheter. Utan amerikanerna skulle Pusan säkerligen ha fallit. Under tiden förberedde MacArthur det omfattande amfibieföretaget mot Inchon som åtminstone för en tid förintade den nordkoreanska armén. Sedan vände den kinesiska interventionen på hösten 1950 återigen på krigslyckan.

Kina förklarade inte krig, utan skickade helt enkelt frivilliga till Korea. Befälet över dessa trupper fördes av P'eng Te-Huai, som skattades mycket högt av Mao Tse-tung. Mao brukade säga att P'eng var den klaraste lysande stjärnan på den kinesiska militära horisonten.

Striderna började på nytt. Kineserna lyckades hejda amerikanernas och sydkoreanernas framryckning. Regelrätta fältslag utkämpades. I arkiven kan man finna dokument i vilka P'eng Te-huai avger sina lägesrapporter till Mao Tse-tung. P'eng satte ihop långa telegram i vilka han lade ut omsorgsfullt uppgjorda fälttågsplaner mot amerikanerna. Han förklarade kategoriskt att fienden skulle omringas och förintas med avgörande flankerande stötar. De amerikanska trupperna krossades och kriget avslutades många gånger i dessa stridsrapporter som P'eng skickade till Mao, som skickade dem vidare till Stalin.

Tyvärr tog kriget emellertid inte alls så snabbt slut. Kineserna led många svåra nederlag. Vi fick nyheten om att Mao Tse-tungs son, en general, hade dödats under ett flyganfall mot en stridsledningsplats. Jaså, Mao Tse-tungs egen son hade stupat i Sydkorea! Kina led väldiga förluster, beroende på att kinesernas tekniska utrustning och beväpning var långt underlägsen amerikanernas. Både i offensiven och defensiven förlitade sig den kinesiska taktiken i främsta rummet på den levande kraften.

Kriget började dra ut på tiden. När de båda sidorna grävde ner sig blev striderna allt blodigare. Fronterna tycktes stabiliseras. När nordkoreanerna började utöva tryck mot sydkoreanerna, ockuperade de amerikanska trupperna Pyongyang och drev nordkoreanerna tillbaka till den gräns som hade blivit fastställd i det japanska kapitulationsfördraget.

Mina minnen av Koreakriget är utan tvivel ofullständiga. Jag såg aldrig något av de dokument i vilka frågan om militärteknisk hjälp åt Nordkorea diskuterades. Men jag förstod grunderna för vår politik. Jag läste alla de dokument som vi fick från vår ambassadör. När kriget började hade jag fått mina medborgarrättigheter och var upptagen på regeringens fördelningslista. Medan jag arbetade i Ukraina hade jag inte fått någon post från politbyrån utom om det var fråga om papper som speciellt rörde Ukraina eller mig personligen. När jag sedan förflyttades till Moskva, sade Stalin att konfidentiella dokument också kunde distribueras åt mig därför att jag inte tidigare hade fått den post som utväxlades mellan de olika ämbetsverken. Det var så jag kom att se de lägesrapporter som Mao Tse-tung fick av P'eng Te-huai och som skickades vidare till Stalin, och det var härigenom som jag kunde sätta mig in i det läge som höll på att uppstå i Sydkorea.